

SARTRE'O BURTŲ LAZDELĖ. NIHILISTINĖ VAIZDUOTĖS LAISVĖ IR FENOMENOLOGIJA

Kristupas Sabolius

Vilniaus universiteto
Filosofijos katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
El. paštas: kristupass@yahoo.com

Jau Husserlio svarstymuose apie fantaziją randame punktyriškų nuorodų į svarbų jos veikimo aspektą – sąmonę, kuri, sužadinta galimybių regėjimo, atveria nederminuotų pasaulių perspektyvą. Šį klausimą praplečia ir visa jėga išplėtoja Sartre'as. Vaizduotė yra sąmonės laisvė – tai iš esmės pagrindinė veikalo „Imaginaire“ mintis. Tačiau šioje laisvėje slypi pamatinis ir neišskaidomas dvilypumas, gal net trilypumas. Kaip sako Sartre'as, „įsivaizdavimo aktas yra vienu ypu konstituojantis, izoliuojantis ir įniekinantis“. O tai reiškia, kad vaizduotiškai nihilistinė struktūra visose sąmonės fazėse identifikuojama kaip esminė žmogaus ir pasaulio santykio apibrėžtis. Pozicionuoti pasaulį kaip pasaulį ar jį „įniekinti“ (néantir) yra tas pats dalykas. Knygoje „L'être et le néant“ aprašoma sąmonė Niekį aptinka savo žvilgsnyje, kuris steigia akiračius ir apgaubia daiktus aureolėmis. Sartre'as sako: „mes matome, kaip niekis vaivorykštės spalvomis nuspalvina pasaulį, žaižaruoja ant daiktų“. Tai reiškia, kad Niekis užklumpa pasaulį kartu su šiuo matymu. Nihilistinės ligos pasirodymo metastazes, kurias priskiriame pasauliui, turime suvokti ne kaip daiktų savybes, bet vien tik kaip mūsų pačių santykį su daiktais, kaip tam tikrą intencionalumo, veikiančio pagal koordinacinę įsivaizdavimo logiką, išraišką.

Pagrindiniai žodžiai: fenomenologija, vaizduotė, laisvė, nihilizmas, niekis.

Husserlianos XXIII tome Husserlis savo die Phantasie sampratą apibrėžia prezentifikacijos, modifikacijos ir neutralizacijos kategorijomis. Šie svarstymai leidžia Husserliui daryti prielaidą, kad fantazija yra tai, kas viršija tikrovės galimybes. Anot jo, neutralizacija, t. y. pozicionuojančius aktus neutralizuojantis tikėjimas, nėra tikslus įvardijimas fantazijos prigimčiai – todėl ji „išverčia“ rūbą ir tampa nedeterminacija (Unbestimmtheit). „Tikrovės sistema yra tikėjimo sistema (System des Glaubens), ir kiekvienas tikėjimas – ar galų gale tikėjimo tikrumas – yra motyvuotas. Anticipacijos ir neapibrėžti horizontai yra visuomet šalia,

bet visi artimesni apibrėžtumai įvyksta patirtyje, sykiu su tikėjimu, kuris motyvuojamas šio bendro ryšio duotimi“ (Husserl, 1980: 561).

Kadangi mąstymas, o bendresne prasme ir visi kiti mentaliniai procesai (prisiminimas, įsivaizdavimas) reikalauja atsiplėšti nuo aktualaus suvokimo išgyvenimo ir atsiuoti galimybių sričiai, tai tampa įmanoma tik dėl šių „fantastiškų“ vaizduotės išteklių. Anot Husserlio, būtent die Phantasie esame nuolatos skolingi už galimybę išvysti, išžvelgti ir pasakyti šį tą daugiau, nei galime fiksuoti patyrimo sraute. Susidurdami su tikrove ir kiekvieną dabarties akimirką ją

interpretuodami, esame vaizduotės reguliuojami ir nuo jos priklausomi.

Iš pirmo žvilgsnio vaizduotę galima suprasti kaip *aktualaus daikto tarsi-pasirodymą*. Kita vertus, vaizduotės intencija sykiu suteikia *galimo objekto aktualų pasirodymą* (Husserl 1980: 507, 529, 547; Husserl 1973: 66, 94; Husserl 1986: 170). Pasaulio kontinuumas atskleidžia savo dvišypumą – jis teikia tikrumą, kuris yra ne kas kita, kaip tikėjimas, tačiau šis tikėjimas yra savotiški suvokimo spąstai. Nepertraukiamos tikrovės neįmanoma atsisakyti laikantis percepcinio režimo – viena tikrovė atveria kitą tikrovę. Nuo jos atsiplėšti įmanoma tik suskliaudžiant savo paties tikėjimą. Tačiau „fantazuojantis Ego tikėjimu nėra susaistytas su tikrove. Jis priima ‘tikrovę’, kuri jį fantazijoje ištinka kaip ‘tarsi’ tikrovė, ir ją priimdamas laisvai ir savanoriškai pasirenka susaistymą savęs su horizontu, kuris priklauso šios tikrovės ‘prasmei’“ (Husserl, 1980, 562). Kitaip tariant, naujų galimybių tikrovė fantazuojančiam Ego atskleidžia jo paties laisvę. Nesusisaistydama su tikėjimu, kuris implikuoja tam tikrą pasyvumą, išankstinį paklusimą tikrovės tikėjimo sistemai, Ego atveria sau „neapibrėžtus horizontus“. Vaizduotės pasaulis yra visų įmanomų galimybių pasaulis. Štai čia fantazija perima iniciatyvą iš tikrovės. Nuolat mus lydinčiai tyliai prielaidai, kad percepcijos duomenys yra neišvengiami, jei norime suformuoti kokį nors išsivaizdavimą, atkišamas iškreipto vaizdo veidrodis, siūlantis įvairiausios esaties variantus ir perkeliantis tai, kas duota, į naujus lygmenis. „Galimybės gali būti mąstomos tuščiai, jos gali simbolizuoti, gali būti aktualiai išgyventos savo duotimi. Jos gali būti suvoktos

kaip nesančios, kaip abejotinais esančios, numanomai esančios ir t. t. Galimybė kaip suderinamumas (*Verträglichkeit*), kaip sintetinė galimybė, kieno nors galimybė, kad *alfa* yra vienu metu ir *beta*“ (Husserl 1980: 564). Vaizduotė demaskuoja kontingentišką tikrovės veidą: tai, kas yra, visada gali būti kas nors kita. Kūrybingumas ir yra ne kas kita kaip tokia sąmonė, kuri įvaizdindama išgyvena savo paties potencialą.

Kita vertus, transcendentalinėje perspektyvoje galimybių steigtis reiškia ir pamatinį žmogaus kūrybingumą, kuris nepaliaujamai atranda į vienovę nukreiptą tikslingumą. Prisiminkime, ką šiuo klausimu teigia Heideggeris ir jo skaitomas Kantas: „Transcendentalinė vaizduotė iš anksto įvaizdinamai eskizuoja galimybių visumą, į kurią ji „įžengia“ tam, kad sykiu sau išlaikytų horizontą, kurio viduje veikia pažįstanti savastis, ir ne tik ji. Tik todėl Kantas gali pasakyti: „Žmogaus protas savo prigimtimi architektoniškas, t. y. visas žinias jis traktuoja kaip priklausančias kokiai nors galimai sistemai“ (Heidegger 1991: 154–155; Kant 1982: 352). Todėl ne-realūs ir grynai galimi fantazijos pavidalai ir prisistato kaip „realizuotini“ arba „galimi realizuoti“, nes jų steigtis įgyvendinama pagal transcendentalų vienovės racionalumo principą, kitaip tariant, net ir šis savaime (ir tik iš pirmo žvilgsnio neprasmingai) žybsintis sąmonės vaizdinių chaosas yra latentiskai sutvarkytas pagal unifikuojančio *logo* struktūrą. Priešingai būti negalėtų – juk pati egzistuoja kaip sutvarkanti ir schemizuojanti sintezė, tarpininkaujanti tarp visų pažinimo sferų ir jose implicitiškai dalyvaujanti, savo grynuoju pavidalu vaizduotė taip pat turi laikytis taisyklių,

kurias pati primeta kitiems ir kurias kituose realizuoja. Pamatinė sąmonės architektonika, t. y. sisteminių ryšių išvelgimas ir šių ryšių kūrimas, vaizduotės galiomis išauga iš percepcijos, suklesti grynosios fantazijos fazėse ir vėl sugrįžta prie percepcijos. Ši cirkuliacija galima todėl, kad vienis kaip siekiamybė yra implicitiškas fantazijos veiklos teleologijoje.

Husserlio užčiuoptą fantazijos kaip nederminuotų pasaulių viziją, kuri jo raštuose nužymima punktyriškai ir nedrašiai, praplečia ir visa jėga išplėtoja Sartre'as. Vaizduotė yra sąmonės laisvė – tai iš esmės pagrindinė veikalo *Imaginaire* mintis. Vos tik imu svajoti apie draugą Pjerą, sako Sartre'as, mano sąmonė nesiekia atgaminti tikslaus Pjero faktiškumo – veikiau tą pačią akimirka manyje išnyra mano paties sukonstruotas Pjero kentauras. Vaizduotė laisvai elgiasi su mane supančio pasaulio aplinkybėmis. Aš galiu pats save išsiplėsti iš konteksto, svajodamas pasirinkti objektus atsietai nuo to, kas juos supa, stebuklingai koncentruoti dėmesį ties tuo, kas man rūpi. Šiuo atveju įsivaizdavimas yra maloni žaismė arba, kaip sako Sartre'as, „įsivaizdavimo aktas <...> yra magiškas aktas. Tai burtai, kurie skirti tam, kad pasirodytų mąstomas objektas, geidžiamas dalykas ir tokiu būdu juos būtų galima pajungti sau. Tokiame akte esama kažko valdingo ir kažko infantilaus – atsisakymas įsisąmoninti skiriantį atstumą ir sunkumus. Taip vaikas iš savo lovytės įsakymais ir maldomis veikia pasaulį. Šitiems įsakymams objektai paklūsta: jie pasirodo“ (Sartre 2005: 239). Vaizduotė Sartre'ui – tai burtų lazdelė įnoringo vaiko rankose. Ji išplešia vaizdus iš realybės konteksto, šitaip paneigdama jų būtiškąjį realumą. Vaizdai

tampa nepriklausomi – būtent dėl to mes juos skiriame nuo to, ką vadiname tikrovės objektais. Tai vienintelis atvejis, kai žmogus švenčia ontologinę pergalę prieš pasaulio totalumą. Tačiau kartu tai sartriško nihilisto džiaugsmas – smagindamasis galimybių pergale prieš realybę, čia pat atsiduriu akivaizdoje Niekio, kuris alsuoja tuščiaiduriame veiksmo: „įsivaizdavimo aktas yra vienu ypu konstituojantis, izoliuojantis ir įniekinantis aktas“ (*ibid.*, 348). Prisiminkime Husserlio diagnozę, kuri teigė, kad fantazija yra prezentifikacija, neutralizacija ir modifikacija. Ir vienu, ir kitur matome, kad vaizduotė atsiduria toje pačioje antikinėje įtampoje – tarp būties ir Niekio, tarp gyvenimo ir mirties, ant ribos, kurioje įsisąmoninamas žmogaus baigtinumas.

Jei norime šį kreatyvistinį nihilizmą suvokti pirmapradiškai, jei norime įsisąmoninti vienu metu vykstantį buvimą ir nebuvimą, privalome neapriboti fantazijos „įniekinimo“ kaip vien tik pozicionuojančius aktus neutralizuojančio akto. Ši „ir yra, ir nėra“ ontologija tuo pat metu yra ir modifikuojanti „pro ir pro“ sąmonė. Husserlis teigia, kad „jei aš analizuoju fantaziją (fantazijos darinį), neatrandu spalvos ar ko nors panašaus, bet vėl randu fantazijos sąmonę. Kaip ir analizuodamas suvokimo sąmonę, aš kaskart randu suvokimo sąmonę. Fantazija yra būtent modifikacija ir vien modifikacija (*durch und durch Modifikation*), ji negali talpinti nieko, išskyrus modifikaciją. Ši modifikacija, kaip toks išgyvenimas, gali būti suvokiama (*ist Wahrnehmbares*); o šio išgyvenimo suvokimas savo ruožtu turi savo modifikaciją“ (Husserl 1980: 265). Panašų dalyką pažymi ir Sartre'as, kuris atkreipia dėmesį į sąmonėje vykstantį bangavimą.

„Sąmonė pati sau pasirodo kaip kūrėja, tačiau nepaverčia šio kūrybiško charakterio objektu. Kaip tik dėl tokios blyškios ir nepastovios kokybės, vaizdo sąmonė prisistato ne kaip jūroje plūduriuojanti malka, bet kaip banga tarp bangų“ (Sartre 2005: 35–36). Šis modifikuojantis bangavimas yra rimčiausias atsakas į hjūmišką vaizduotės kaip išpūdžių kopijų reproduktorės teoriją. Fantazijos esmė – ne turinių atgaminimas, bet neblėstanti jėga pakeisti net ir tai, kas jau yra pakeista. Modifikuojami ne tik išpūdžiai, ne tik patirtys, ne tik daiktai, ne tik į žvilgsnio akiratį papuolet fragmentai. Modifikuojama ir tai, kas jau buvo modifikuota. Fantazija fantazuoja ir keičia savo pačios jau suformuotus *phantasmata*.

Kita vertus, tai, kad vaizduotė veikia kaip „save patį keičiantis kitimas“, reiškia, kad vaizduotė dar kartą atranda savo pirmąjį temporalumą, kuris, haidegeriškai tariant, yra orientuotas į mirtį (*Sein-zum-Tode*) (Heidegger 1979: 235–267). Todėl, kai išivaizduodamas aš patiriu savo laisvę – laisvę nuo tikrovės, ji tuo pat metu yra ir bėgimas nuo pamatinio laisvės suvaržymo – savo paties mirtinumo. Bet kurią akimirką mano sąmonės lygmenyje gali atsirasti distancija – kaip prezentifikacija, kaip neutralizacija, kaip izoliacija. Pasinaudodamas burtų lazdele galiu perkurti tai, kas jau buvo sukurta. Šia prasme vaizduotė yra tikrų tikriausia mirties konkurentė. Išvardamas „stop“ regėjimo horizontui, „įniekindamas, prezentifikuodamas kaip Niekį“ (Sartre, 2005, 350), pasiekiu neįtikėtiną dalyką – paneigiu be pertrūkių prisistatančią objektų pasaulio totalybę – tai, kas atrodo iš prigimties nepaneigiama. Vadinasi, mano akiratis

neapsiriboja tik šiuo pasauliu ir šia duotimi. Galiu ją performuoti savaip, galiu į ją įterpti tai, ko man trūksta ir kas man imponuoja, galiu ją susaistyti savo paslaptimis. Galiu net išivaizduoti savo nemirtingumą! Ši galimybių išsklaida numato ne kur kitur, o intencionalioje sąmonės prigimtyje. „Dabar mes apčiuopiame esminę sąlygą tam, kad sąmonė galėtų išivaizduoti, – ji privalo turėti galimybę pateikti irealybės tezę. Tačiau šią sąlygą reikia patikslinti. Čia neturime omenyje, kad sąmonė nustoja buvusi *kieno nors* sąmonė. Buvimas intencionalia išsiskverbia į pačią sąmonės prigimtį, o sąmonė, kuri nebūtų *kieno nors* sąmonė, sykiu nebeegzistuoja. Bet sąmonė privalo galėti formuoti ir pateikti tuos objektus, kurie santykiyje su tikrovės totalybe yra paveikti tam tikro Niekio pobūdžio. Iš tiesų, išivaizduojamas objektas gali būti pateiktas kaip neegzistuojantis, kaip nesantis šalia, kaip egzistuojantis kitur arba gali būti nepateiktas kaip egzistuojantis“ (*ibid.*, 351).

Vaizduotės dinamika yra paradoksali. Visavertiškam išivaizdavimui užtikrinti privalau maitintis tikrovės pažinimo vaisiais. Tačiau neįmanoma atlikti irealizacijos judesio užsibuvus pasaulio tikrume. Geras fantazuotojas yra ne mažiau patyręs realistas nei nedvejojantis nihilistas. Nusisukdamas ir Niek(i)u paversdamas tikrovę, jis išsilaisvina savo sąmonės vaizdinių laisvės labui – tai būklė, kuria jam labiausiai patinka mėgautis. Tačiau, kad fantazijos šėlsmas nesiliautų, jis kaskart turi grįžti į pasaulį, atsisakyti savo beribių galimybių konstravimo perspektyvos ir atsistoti konkrečių aplinkybių akivaizdoje, o paskui praturtėjęs grįžti prie laisvės, kurią teikia vaizdus kurianti sąmonė.

Šitą svyravimą Sartre'as pavadina „laisve sąmonės situacijoje“. „Tad mums leista padaryti išvadą. Vaizduotė nėra empirinė galia, papildomai prijungta prie sąmonės, ji yra visa sąmonė tokiu mastu, koku ji įgyvendina savo laisvę. Kiekviena konkreiti ir reali sąmonės situacija pasaulyje yra ap-sunkusi nuo įsivaizdavimo, nes ji visuomet prisistato kaip tikrovės įveika“ (Sartre 2005: 358). Įsivaizdavimas yra esminė vertinga žmogaus sąmonės prerogatyva transcen-duoti pasaulį, su kuriuo neišvengiamai susijusi, bei šitaip įtvirtinti savo laisvę. Tai galimybė atitolti nuo situacijos, reginti kitos situacijos galimybę, t. y. paneigti būtį nebūties perspektyvoje – nebūties, kuri savo ruožtu potencialiai gali tapti būtimi. Kartu Sartre'as teigia, kad žmogus yra pasmerktas be perstojo mojuoti savo burtų lazdele – tai patvirtina ir Husserlio pastebėtas be perstojo modifikuojančios vaizduotiškos „pro ir pro“ sąmonės pobūdis, tą patį Sartre'as aptinka ir radikalaus įsivaizdavimo įsigalėjimo fazėse. Kaip sizifiškai sudėtinga „nieko negalvoti“, lygiai taip komplikuota „nieko neišvaiz-duoti“: „panašiai kaip karalius Midas auksu paversdavo visa, prie ko prisiliesdavo, taip ir sąmonė pati save sąlygoja, kad visa, ką pagauna, paverstų įsivaizdavimu: iš čia fatališkasis sapno pobūdis“ (Sartre 2005: 339). Manasis „Aš“ gali užmigti, bet tai nereiškia, kad rezonuojantis įsivaizdavimo laukas nustoja veikęs.

Tačiau tuo pat metu Sartre'as pamažu pradeda judėti dar toliau – kryptimi, kuri didžiausią pagreitį įgis *Būtyje ir Niekyje*. Būtent tokios vaizduotės – laisvos ir sponta-niškos, neišvengiamos, o kartu kiaurai per-smelkiančios sąmonę nihilistine maniera – pastebėjimas Sartre'ą uždega dar didesniais

kraštutinumais. „Šitaip pozicinuoti pasaulį kaip pasaulį ar jį „įniekinti“ (*néantir*) yra tas pats dalykas“ (*ibid.*, 354). Buvo laikas, kai Husserlis teigė, kad neutralizacija yra viena tiksliausių vaizduotės veikimą pa-aiškinančių savokų, tačiau ilgainiui pradėjo abejoti jos visavertiškumu. Neutralizacija implikuoja loginį neigimą. Tačiau Sartre'o *įniekinimas* yra pačioje fenomenologinėje ontologijoje aptinkamas konstitutyvusis pradas. Vaizduotiškai nihilistinė struktūra identifikuojama visose sąmonės fazėse kaip esminė žmogaus ir pasaulio santykio apibrėžtis. Maža to, ne kas kitas, bet žmogus kaip klausianti būtybė yra tikras nihilizmo generatorius, pačia savo opozicine gimtimi steigiantis įtampą priešingam būties kūry-biškumo poliui: „Pateikiant klausimą, tam tikra negacijos dozė yra ištraukiama į pasau-lį. Mes matome, kaip Niekis vaivorykštės spalvomis nudažo pasaulį, žaižaruoja ant daiktų“ (Sartre, 1943, 58). Sartre'o aprašo-ma sąmonė Niekį aptinka savo žvilgsnyje, kuris steigia akiračius ir apgaubia daiktus savo aureolėmis. Jis sako „mes matome“, ir tai reiškia, kad Niekis užklumpa pasaulį kartu su šiuo matymu. Jo „žaižaravimas“ ir „nuspalvinimas“ yra dichotominės struktūros. Šias nihilistinės ligos pasirodymo metastazes, kurias priskiriame pasauliui, turime suvokti ne kaip daiktų savybes, bet vien tik kaip mūsų pačių santykį su daiktais, kaip tam tikrą intencionalumo, veikiančio pagal koordinacinę įsivaizdavimo logiką, išraišką. Sartre'o poziciją – vaizduotė ir steigia, ir neigia – taikliai komentuoja jo tyrinėtojas Rauchas: „Kai mes įsivaizduo-jame vienaragį, pats įsivaizdavimo aktas yra indėlis į vienaragio neegzistenciją, nes pačiu šiuo aktu mes suvokiame, kad jį tik

įsivaizduojame. Tad šis sąmonės aktas iš objekto išsausina jo būtį. Ši negatyvų aspektą Sartre'as išplečia į visas kitas sąmonės fazes. Kadangi sąmonė vienokiu ar kitokiu būdu paneigia savo objektus, ji yra nusišalinimas nuo tikrovės. Neigimas įžengia į pasaulį kartu su sąmone – pati gamta neturi nepritekliaus ar nesaties“ (Rauch 1998: 8). Pats Sartre'as galutinai apibendrina šį giliai antropologinį nihilizmą: „Tad kadangi žmogus pats save priskiria nebūčiai, bent jau šiuo atveju prisistato kaip būtis, kuri leidžia Niekui išsilukštenti pasaulyje“ (Sartre 1943: 58).

Šiuo požiūriu visapusiškas žmogaus išskirtinumas kitos kūrinijos atžvilgiu, kurį jis gauna laisvės, vaizduotės ir nihilistinio žvilgsnio koherencijoje, sutampa su jo paties pasmerkumu. „Tačiau Sartre'ui sąmonės, (būtis) 'sau' yra ne kas kita kaip suvoktojo pasaulio anuliavimas, įniekinimas, nes ji iškyla kaip realybės kontingencijos priešstata, jos priešybė. Taigi pats žmogus savyje išrausia tuštumą, plyšį, kurio 'atspindys' yra esinių pasaulis, pasaulis kaip esinija, kaip diferencijuota tvarka. Sykiu žmogus trokšta ir siekia sujungti, suvienyti tas dvi heterogeniškas instancijas – būtį 'savyje' ir būtį „sau“. Tačiau jo pastangos tuščios. Niekio įkurdinimas žmoguje, jo sąmonėje, tačiau sykiu nuolatinės sąmonės *intentio* akcentavimas, sąmonės kaip susiduriančios su pasauliu 'atradimas' verčia Sartre'ą nu-

sileisti į pačią negatyvumo gelmę ir aptikti, kad Niekis negali būti atrandamas kaip transcendentas“ (Šerpytytė 2007: 336). Nė viena kita būtybė neišgyvena tokio nepasitenkinimo esama padėtimi pasaulyje, kaip žmogus – panašų sartrišką nihilizmą savo filosofija diagnozuoja ir Arvydas Šliogeris. „Nihilistinis perteklius glūdi bet kokiam, netgi primityviausiam žmogaus sąlytyje su tuo, kas nėra jis pats, ir net su tuo, kas yra jis pats“ (Šliogeris 2005: 87).

Niekis nėra loginis ar onto-loginis, nuo patirties akiračių izoliuotas, anapusinis konstruktas. Būtent šis niekio tikras ar iliuziškas „imanentizmas“, t. y. įsiskverbimas į žmogaus sąmonės struktūras, yra tai, ką drįstume vadinti „paveldu“, atkeliavusiu iš vaizduotės tyrimų. Tai reiškia, kad Niekio kaip patirties konstitucija vyksta fenomenologinėje pasirodymo plotmėje, kuri visuomet yra tam tikra „savastis“. Tačiau tokiam Niekio prisistatymui būtinas išvirkščias ir šešėliškas, o tuo pat metu aktualus ir patirtinis rakursas. Jį ir užtikrina vaizduotė. Tai, ką Sartre'as vadina Niekio mirguliavimu vaivorykštės spalvomis, jo žaižaravimu ant daiktų, yra ne kas kita, kaip modifikuojančios, o tai reiškia – vaizduotiškos sąmonės žvilgsnis į pasaulį. Sąmonės, kuri kiekvienoje situacijoje yra priversta (o gal net pasmerkta) matyti kitos situacijos galimybę ir pati sau atverti nepalaujamai išskylančias nedeterminuotų pasaulių serijas.

LITERATŪRA

Heidegger, M. 1991. „Kant und das Problem der Metaphysik“. In: *Gesamtausgabe*. I. Abteilung: veröffentlichte Schriften 1910–1976. Band 3. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.

Husserl, E. 1973. „Cartesianische Meditationen

und Pariser Vorträge“, in *Husserliana*. I. Den Haag: M. Nijhoff.

Husserl, E. 1980. „Phantasie, Bildbewusstsein, Erinnerung“, in *Husserliana*. XXIII. Den Haag: M. Nijhoff.

Husserl, E. 1986. „Aufsätze und Vorträge (1911–1921)“, in *Husserliana*. XXV. Den Haag: M. Nijhoff.

[Kant] Kantas, I. 1982. *Grynojo proto kritika*. Vilnius: Mintis.

Rauch, L. 1998. „Sartre, Merleau-Ponty and „Hole in Being“, in Stewart, J. (eds.). *The Debate between Sartre and Merleau-Ponty*. Evanston, Illinois: Northwestern University Press.

Sartre, J.-P. 1943. *L'Être et le Néant*. Paris: Gallimard.

Sartre, J.-P. 2005. *L'Imaginaire. Psychologie phénoménologique de l'imagination*. Paris: Gallimard.

Šerpytytė, R. 2007. *Nihilizmas ir Vakarų filosofija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Šliogeris, A. 2005. *Niekis ir esmas*. T. 1–2. Vilnius: Apostrofa.

SARTRE'S MAGIC WAND. PHENOMENOLOGY AND NIHILISTIC FREEDOM OF IMAGINATION

Kristupas Sabolius

S u m m a r y

In Husserl's writings on fantasy, one could already find references to an important aspect of its function, the one of the consciousness which, stimulated by the vision of its possibilities, opens the perspective of undetermined worlds. The latter topic is widely developed by Sartre. Imagination is the freedom of consciousness, this is the main idea of his *Imaginaire*. However, this freedom conceals a fundamental duplicity or even triplicity. As Sartre puts it, “the act of imagination is at the same time constituting, isolating and nihilating”. Consequently, the nihilistic and imaginary structure is identified in all the

phases of consciousness as the essential definition of the relationship of human being to the world. To pose the world as the world or to nihilate (néantir) it is the same thing. In the description of *L'Être et le Néant*, consciousness finds Nothingness in its own sight which constitutes horizons and covers things with halos. It means that Nothingness enters the world together with the sight and is supposed to be considered as an intentionality functioning according to the coordinating logics of imagination.

Keywords: phenomenology, imagination, freedom, nihilism, Nothingness.

Iteikta 2008 12 21